

The Evaluation of the Views of Supervisors, Administrators, and Teachers on the Effectiveness of Leisure Activities Lessons

Ahmet BOZAK¹, Çiğdem APAYDIN², Hasan DEMİRTAŞ³

ABSTRACT: The purpose of the study is to determine the effectiveness of leisure activities lessons based on the views of supervisions, administrators and teachers. 33 participants participated in this study 10 of whom were supervisors, 11 of whom were administrators, and 12 of whom were teachers. This study is a holistic multiple case study. The research used qualitative methods to gather the relevant data via semi- structured interviews with supervisors, principals, and teachers in Şanlıurfa. The results of the study revealed that leisure activities lessons were not effectively fulfilled. This is because of the lack of information about the school leisure time activities; these classes are regarded as a support time for the major lessons and physical school conditions are poor and materials do not exist for leisure activities. It was found necessary to include in-service training courses in regard to school leisure time activities. Also, participants argue that a guide book should be prepared about the applications of school leisure time activities.

Keywords: Leisure time activities lessons, leisure time activities studies, elementary school

SUMMARY

Purpose and significance: Leisure time activities were started by the Turkish National Ministry of Education via promulgation in 2010 for the students attending from the 1st to 5th grades of elementary schools. Through this promulgation, it was planned that the students could enjoy school and express their feelings and ideas more freely at schools; in other words, the aim of these activities was to create several educational, instructional and entertaining activities that are likely to contribute to mental, physical, social and cultural development of students. The aim of this study was to state the views of teachers, administrators and the educational supervisors in regard to the effectiveness of these leisure time school activities which were put into practice for students studying at the 1st –5th grades during the 2010–2011 school year.

Methods: This is a qualitative study. The structured written interview technique was used in order to collect the data. Sampling study groups were formed according to methods of maximum diversity. The sampling group was formed by the participation of 10 administrators and 11 teachers who work in villages and city centers and 10 supervisors who work in 10 different supervision districts in the province of Şanlıurfa. 33 people in total participated in the research. The content analysis technique -a kind of qualitative research model- was used in this study.

Results: The supervisors, administrators and teachers argue that leisure time activities are not effectively fulfilled. According to the participants, this results from the lack of information about the leisure time activities; these activities are regarded as a supportive time for the major lessons and the physical school conditions are poor and materials for leisure time activities do not exist. The interview analyses of the administrators reveal that these activities are regarded to be a kind of matter just related to teachers. Teachers usually had some foresights for the case, but these were usually not supported by knowledge. On the other hand, it was seen that the teachers had some activities which could grab the attention of students. Another result of this study is that the teachers did not have enough information about leisure time activities.

Discussion and conclusions: All 33 participants argued that it was a necessity to have an in-service training course regarding leisure time activities. Also, participants argue that a guide book should be prepared for the applications of leisure time activities. It is thought that this guide book will help and lead teachers regarding the applications of these activities.

¹ Şanlıurfa Eğitim Müfettişi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Doktora Öğrencisi, abozok77@hotmail.com

² Dr. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Ekonomisi ve Planlaması Anabilim Dalı, cigdemapaydin@akdeniz.edu.tr, cigdemapaydin@mynet.com.tr

³ Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, hasan.demirtas@inonu.edu.tr

Serbest Etkinlik Dersinin Etkililiğinin Denetmen, Yönetici Ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

ÖZ: Bu araştırmanın amacı serbest etkinlik dersinin etkililiğinin denetmen, yönetici ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Bu araştırmaya 10 denetmen, 11 yönetici ve 12 öğretmen olmak üzere toplam 33 kişi katılmıştır. Bu araştırma nitel bir araştırmadır ve bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Şanlıurfa ilinde denetmen, yönetici ve öğretmenlerle görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşme formu tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, serbest etkinlik dersi kapsamında yapılan çalışmalar etkili yürütülememektedir. Serbest etkinlik dersi kapsamında yapılan çalışmaların etkili yapılamamasının temel nedeni ise, ders hakkında bilgi eksikliğinin bulunmasıdır. Bu etkinlikler etüt çalışması olarak görülmesinden, fiziksel ortamın yetersizliğinden ve malzeme eksikliğinden dolayı yapılamamaktadır. Hizmet-içi eğitime, kılavuz kitapçıkların hazırlanmasına ve örnek uygulamalara gereksinim bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Serbest etkinlik dersi, serbest etkinlik çalışmaları, ilköğretim

GİRİŞ

Eğitim, dinamik bir öğrenme sürecidir. Bandura'ya (2001) göre çocuk aktif öğrenme yoluyla daha fazla bilgi öğrenmektedir. Bjarnadóttir (2004), formal eğitimin yanında informal eğitimin de önemli olduğunu belirtmektedir. Bjarnadóttir'e (2004) göre informal eğitim, okul içinde veya dışında grup içindeki öğrenme olarak gerçekleşmektedir. Yazara göre çocuğun aktif vatandaşlığının gelişiminde ve özerklik kazanmasında informal eğitimin büyük yararı bulunmaktadır; informal eğitim serbest zaman etkinliği içinde sağlanmaktadır. Serbest zaman etkinlikleri teknoloji ve kitle iletişim araçları ile "yeni öğrenme çevresi" veya "yeni öğrenme alanları" olarak çocuklar için tanımlanan eğitim alanları arasında yerini almaktadır.

Serbest zaman, zaman olarak çalışılmayan, belirli etkinliklerin yapılmadığı, bireyin o anki ruh hali veya durumu olarak ifade edilebilir. Serbest zaman yeme, içme vb. bireyin zorunlu gerçekleştirdiği etkinlikleri içermemektedir. Serbest zaman bireyin özgürce meşgul olduğu, herhangi bir sınırlandırma olmadan zevk alarak gerçekleştirdiği etkinlik, iş, ödev veya yükümlülüklerdir. Bir başka ifadeyle işin veya işle ilgili etkinliklerin yokluğudur (Tucker, 2001). Wilson, Gottfredson, Cross, Rorie ve Connell (2009), serbest zaman etkinliğini amaçlı çaba gerektiren, ders saatleri dışında spor, akademik klüpler ile fen ve edebiyat klüplerine üye olmak ve bu klüplerde aktif rol almak gibi ek program etkinlikleri olarak tanımlamaktadır. Yazarlara göre serbest zaman etkinlikleri öğrencinin kimlik gelişimine pozitif yönde yardımcı olmaktadır.

Bjarnadóttir (2004), serbest zaman etkinliklerinin sosyal statü içinde bireye yeni meydan okumalar kazandırdığını ve bireyin esnek olmasına fırsat sunduğunu belirtmektedir. Yazar serbest zaman etkinliklerinin bireyin kendini yansıtmasında ve çatışmalara yaratıcı çözümler bulabilmesinde yardımcı olduğunu söylemektedir. Farr (2008), serbest zaman etkinliklerinin çocuğun çeşitli seçilmiş etkinlikler yoluyla yaşam kalitesinin sağlanması ve çocuğun dinlenmesi için fırsat sunulmasına katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Göçer (2004), serbest zaman etkinliklerinin öğretilenleri pekiştiren, kalıcı öğrenmeyi sağlayan önemli etkinlikler olduğunu ve çocuğun iletişim becerilerini geliştirmesine yardımcı bulunduğunu eklemektedir. Mahoney ve diğerleri (2005), çocuğun pozitif gelişiminde pozitif etkinliklerin etkili olduğunu, problemli davranışların gelişimi ve önlenmesinde, gelecekte çocuğun daha sağlıklı bir birey olmasında dolayısıyla topluma da katkı sağladığını belirtmektedir. Mahoney ve diğerleri (2005) ile Wilson ve diğerleri (2009), serbest zaman etkinliklerinin gündelik yaşamda olumlu etkisinin daha az belirgin olduğunu ancak potansiyel yararının açık olduğunu ifade etmektedir. Farr (2008) serbest zaman etkinlikleri ile çocuğun sosyal çevrede kabul edilme duygusunun geliştiğini ve sosyal ortamdan izole olmasının önlenmesinde yararının olduğunu belirtmektedir. Aslında çocuğa çeşitli serbest zaman etkinlikleri yoluyla serbest zamanlarını nasıl geçirecekleri konusunda bilgi verildiği ve farkındalık düzeylerinin artırıldığı söylenebilir.

Çocuklar okul çevresi içinde deneyimlerinden etkilenmektedir. Örneğin çocuklar okuldan, yapılandırılmış, örgütlenmiş, öğrenme deneyimlerinden ve bunu sağlayan öğretmenlerinden, derse devam etmekten dolayı yüksek düzeyde düşünme becerisi kazanmaktadır. Okul, çevre ve öğretmenin

çocuklar üzerindeki etkisi üzerine pek çok şey bilinmekte iken serbest zaman etkinliklerinin çocuk üzerindeki etkileri hakkında çok az şey bilinmektedir (Fletcher, Nickerson ve Wright, 2003). Serbest zaman etkinliğini yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür (Ecclen ve Barber, 1999; Larson, 1989; Mahoney ve Stattin, 2000; Meeks ve Mauldin, 1990).

Yapılandırılmış serbest zaman etkinlikleri belirli sosyal ve davranışsal amaçlar etrafında yetişkinler tarafından örgütlenmektedir. Çocuğun spor liglerine veya müzik derslerine katılması, izcilik etkinliklerine dâhil olması yapılandırılmış etkinliklere örnek verilebilir. Fletcher, Nickerson ve Wright (2003), yapılandırılmış serbest etkinliğe dâhil olmanın çocuğa; (a) tehlikeli ve anti sosyal etkinliklere katılmasını önleyerek, (b) pozitif beceri ve yetenek öğretmek, (c) planlanmış etkinliklere katılmasıyla akranlarıyla tanışma sağlayarak üç yönden yararının bulunduğunu belirtmektedir. Yazarlara göre yapılandırılmamış etkinlik ise, çocuğun yaşamında kendiliğinden meydana gelen, arkadaşlarıyla veya kardeşleriyle sosyal etkileşimle gerçekleştirdikleri kitap okuma, tek başına müzik dinleme veya kendiliğinden oyun etkinlikleri ile meşgul olma olarak gerçekleşmektedir.

Fletcher ve diğerlerine (2003) göre, çocuklar serbest zaman etkinlikleriyle her gün azımsanamayacak ölçüde zamanlarını harcamaktadır. Oysa ailenin eğitim düzeyi yüksekse ve anne yarı zamanlı çalışıyorsa, çocuk daha fazla kitap okumakta ve ders çalışmakta, daha az televizyon izlemektedir (Bianchi ve Robinson, 1997). McHale ve Crouter (2000) ise serbest zaman etkinlikleri ile öğrencilerin yüksek akademik notları, davranışları ve depresif belirtilerinin ilişkili olduğunu tespit etmiştir. McHale ve Crouter'ın (2000) yaptığı araştırmada, yüksek akademik notla, zamanını hobilerle veya kitap okumayla geçiren öğrenci arasında, sorunları olan çocuklarla okul dışında zaman geçirme arasında bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. McHale ve Crouter (2000) araştırmalarında spor yapan, kitap okuyan, hobisi olan öğrencilerin depresyon yaşama olasılıklarının da daha düşük olduğunu tespit etmiştir.

Huebner ve Mancini (2003), 9–12. sınıfta, 509 öğrenciyle gerçekleştirdikleri araştırmada, okuldan sonra öğrencilerin % 26'sının herhangi bir etkinlikle ilgilenmedikleri ve % 75'inin okul dışı kafelerde zaman harcadıklarını ortaya koymuştur. Posner ve Vandell'in (1997) 3–5. sınıfta, 194 öğrenciyle yaptıkları araştırmaya göre, öğrencilerin % 20'si televizyon izleyerek zaman geçirmekte iken bu öğrencilerin sadece % 4'ü herhangi bir spor etkinliğine katılmaktadır. Serbest zaman etkinliklerinin eğitim içinde önemli bir yerinin olduğu araştırmacılar (Ecclen ve Barber, 1999; Fletcher, Nickerson ve Wright, 2003) tarafından dile getirilmektedir.

Araştırmacılar serbest zaman etkinliklerinin çocuğu, bilişsel, davranışsal ve akademik yönden olumlu etkilediğini söylemektedir (Hansen, Larson ve Dworkin, 2003; Wilson ve diğerleri, 2009; McHale ve Crouter, 2000; Bianchi ve Robinson, 1997; Garton ve Pratt, 1991). Oysa Türk Eğitim Sistemi içinde okullarda uygulanan müfredat dışı etkinliklere yeterince önem verilememektedir (Varış, 1997; Duruhan ve Bedir, 2005). Göçer (2004), okul yönetimi, öğretmenler, öğrenci ve ailelerin okuldaki sosyal etkinliklere istenilen düzeyde katılmadıklarını, bu tür etkinliklerin çoğu zaman ikinci plana itildiğini belirtmektedir.

Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı serbest zaman etkinliklerinin önemini dikkate alarak, ilköğretim birinci basamakta serbest etkinlik uygulamalarını başlatmıştır. Bu kapsamda 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı "Serbest Etkinlikler" adı altında bir genelge ile ilköğretim 1–5. sınıflarda serbest etkinlik uygulamalarını başlatmıştır. Bu genelgeyle öğrencilerin okulu daha fazla sevmelerini, okulda kendilerini rahat ifade edebilmelerini, dolayısıyla ilköğretim öğrencilerinin zihinsel, fiziksel, sosyal ve kültürel gelişimlerine katkı sağlamayı hedefleyen okul içinde veya dışında uygulanabilecek olan her türlü eğitici, öğretici ve eğlendirici uygulamalar amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim birinci basamağında (1., 2., 3., 4. ve 5. sınıflar) 2010–2011 eğitim öğretim döneminde uygulamaya konulan serbest zaman etkinlikleri dersinin ne derece etkili olduğunu denetmen, yönetici ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak ortaya koymaktır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin etkililiği konusunda denetmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
2. Denetmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin, ilköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin daha etkili olması konusunda önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması (case study) deseni kullanılmıştır. Snape ve Spencer'e (2003) göre, nitel araştırma istatistiksel yöntemlerle veya miktar ölçmekle ilgili bir süreç olmaktan çok sosyal hayatı anlamada ve yorumlamada derinlemesine bilgi vermektedir. Durum çalışması ise güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan, sınırların belirgin olmadığı, birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 1984). Durum çalışması, durumun sınırlanması, araştırma olgusunun belirlenmesi, veri setinin araştırılması, bulguların oluşturulması, yorumların yapılması ve sonuçların yazılması aşamalarını içermektedir (Carla, 2008). Durum çalışması olgular ve kavramlar arasındaki sınırlar belirli olmadığında özellikle yaşam bağlamı içinde günlük olguları içermektedir (Kohlbacher, 2005).

Örnekleme

Araştırmanın örnekleme maksimum çeşitlilik yöntemine göre belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik yönteminde çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığı ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutları ortaya konulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmada, ilçe ve taşıma merkezi olan ilköğretim okullarında görev yapan 10 yönetici ve birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okulunda görev yapan bir yönetici olmak üzere toplam 11 yönetici; 5'i il merkezi, 6'sı taşıma merkezi, 1'i de birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okulunda görev yapan toplam 12 öğretmen ve her teftiş bölgesinden bir denetmen olmak üzere toplam 10 denetmenle görüşme yapılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak toplam 33 kişi katılmıştır. Denetmen, yönetici ve öğretmenlerin farklı ilçelerden seçilmesinin nedeni ise farklı yerleşim yerlerinde (köy, ilçe merkezi ve il merkezi) görev yapmaları nedeniyle konuyla ilgili farklı boyutları ortaya koyabilecekleri düşüncesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Görüşme formu katılımcılara elektronik e-posta ile gönderilmiştir. Ayrıca bütün katılımcılarla bire bir telefonla görüşme yapılarak, konunun içeriği, hangi amaçla yapıldığı ve sonuçlarının nasıl kullanılacağı hakkında bilgi verilmiştir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmanın veri toplama tekniği bireysel görüşmedir. Fontana ve Frey'e (2000) göre görüşme, insan davranışlarını anlamayı sağlamada etkili ve yaygın kullanılan bir yöntemdir. Görüşme bireyin veya grubun bakış açısını anlamayı amaçlamaktadır. Görüşmenin odağı insanların yaşamlarının nasıl olduğu ve geleneksel ne olduğu (günlük yaşamdaki etkinlikler) ile çevrelenmektedir. Yazarlara göre soru sormak ve yanıt almak görüldüğünden daha zordur. Bu nedenle yanıtların kodlanması ve rapor edilmesi görüşmelerde oldukça önem taşımaktadır.

Görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, kavramsal çerçeve oluşturulduktan, alanyazın çalışması yapıldıktan sonra uzmanların da görüşleri alınarak 2 soru olarak hazırlanmıştır. Daha sonra hazırlanan görüşme formu 3 denetmen, 2 yönetici ve 4 öğretmene maddelerin okunurluğu, terimlerin anlaşılabilirliği ve cümlelerin uzunluğu açısından ön uygulama yapılmıştır. Yapılan öngörüşmeler sonucu katılımcılara iki soru sorulmuştur; "İlköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin etkililiği konusunda denetmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşleri nelerdir?" ve "Denetmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin, ilköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin daha etkili olması konusunda önerileri nelerdir?"

Verilerin analizi

Bu çalışmada denetmen, yönetici ve öğretmenlerin serbest etkinlik dersinin etkililiği hakkında görüşleri ilgili yüzde ve frekansların verilmesi uygun görülmüştür. Araştırmada, analiz tekniklerinden betimsel analiz uygulanmıştır. Betimsel analiz içerisinde yer alan frekans analizi ile çözümlemeler yapılmıştır. Görüşülen denetmen, yönetici ve öğretmenlerin verdiği yanıtlar sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Denetmen, yönetici ve öğretmenlerin verdikleri yanıtların sıklığına göre, başlıklar altında bir sınıflama ve bu sınıflamaya bağlı olarak frekans sıklığı ve yüzdesi tablolar verilerek ve

katılımcılardan doğrudan alıntılarla desteklenerek analiz edilmiştir. Denetmenler D1- D9, yöneticiler Y1- Y11, öğretmenler Ö1- Ö12 olarak kodlanmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamında, denetmenler, yöneticiler ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerde iki temel soru yöneltilmiştir. Aşağıda bu sorulara verilen yanıtlar başlıklar altında ele alınmaktadır.

İlköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin etkililiği konusunda denetmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşleri

İlköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin etkililiği konusunda denetmenlerin biri haricinde diğerleri (n=9) serbest etkinlik dersinin etkili yapılmadığını belirtmektedir. Yine, 11 yöneticiden 10'u serbest etkinlik çalışmalarının etkili bir şekilde yapılmadığını söylemektedir. 12 öğretmenden 11'i serbest etkinlik çalışmalarının etkili bir şekilde yapılmadığını düşünmekte iken yalnızca bir öğretmen bu çalışmaların etkili bir biçimde yapıldığını belirtmektedir. Denetmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin çoğunluğunun serbest etkinlik çalışmalarının etkili yapılmadığına inandıkları görülmektedir. Katılımcıların ilköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin etkililiğine yönelik vermiş oldukları yanıtlar çerçevesinde elde edilen temalar aşağıdaki şekilde özetlenmektedir:

Tablo 1. Serbest etkinlik dersinin etkililiği konusuna yönelik katılımcıların görüşlerine ait frekans ve % dağılımı

	f(n=33)	%
1 Öğretmenlerin konu hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması	17	51
2 Fiziksel ortamın yetersizliği ve alt yapı eksikliği	17	51
3 Öğretmenlerin kullanabilecekleri kaynak kitabın olmaması	5	15
4 Öğretmenler tarafından bu etkinliklerin kitap okuma saati veya eksi derslerin desteklendiği bir zaman olarak değerlendirilmesi	3	9
5 Öğrencilerin bu dersi, not verilmediği için önemsiz görmesi	2	6
6 Öğretmenlerin ve yöneticilerin sorumluluk almada istekli davranmaması	1	3

Tablo 1'e göre serbest etkinlik dersinin uygulayıcıları olan öğretmenlerin konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması ve fiziksel ortamın yetersizliği ile alt yapı eksikliği katılımcıların en yüksek oranda görüş birliği içinde oldukları konular olarak tespit edilmektedir. Serbest etkinlik dersine yönelik çalışmaları uygulayan öğretmenlerin ve bu durumu gözlemleyen bir denetmenin konu hakkındaki görüşleri aşağıda verilmektedir.

Serbest etkinlik dersinin etkili bir biçimde yapıldığını düşünmüyorum. Bunun nedeni, konu hakkında hiçbir yöneticinin ve öğretmenin bilgilendirilmemiş olması, çok fazla ders saatinin serbest etkinliğine ayrılmış olmasıdır. Başarı ölçütlerinin not olarak kabul edildiği eğitim sisteminde, öğretmenler de ders saatlerini çok fazla sosyal etkinliklere ayırmak istemiyor (Ö-2).

Dersin öneminden, gereğinden çok bu derste, diğer dersler işlenmeyecek, bahçede oyun oynanmayacak şeklinde bilgiler verilmiştir. Görevli kişilere dersin niteliğini anlatan bilgi verilmesi gerekirken, yapılmaması gerekenler anlatıldığı için genel olarak yapılmaması gerekenlerin yapıldığını biliyor ve görüyorum (Ö-5).

[...]Özellikle kırsal kesimde çalışan öğretmenler serbest etkinlikler ile ilgili yeterli bilgiye sahip değil. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından serbest etkinliklerin nasıl işleneceği, hangi çalışmalara yer verileceği, serbest etkinliklerin amaç ve hedeflerinin tam olarak ne olacağı ortaya konulmamıştır. Ayrıca uygulama ile ilgili yeterli alt yapı da hazırlanmadan kurum, yönetici ve öğretmenler bilgilendirilmeden uygulamaya geçilmiştir (D-6).

Serbest etkinlik dersinin uygulaması konusunda öğretmenlerin herhangi bir kaynak kitabının bulunmaması katılımcılar tarafından dile getirilen bir başka durumdur. Bir katılımcı "*Serbest etkinliklerin ilk defa uygulanıyor olmasından dolayı dersin içeriğini zenginleştirmek için yararlanılacak kaynak sayısı azdır (Ö-12).*" şeklinde yorum getirmektedir. Sonuç olarak denetmen, yönetici ve öğretmenlerin görüşleri değerlendirildiğinde; 33 katılımcıdan 29'u serbest etkinlik çalışmalarının etkili bir şekilde yapılmadığını düşünmektedir. Katılımcılara göre serbest etkinlik

dersinin etkili yapılamamasının temel nedenleri; konu hakkında bilgi eksikliği, fiziksel ortamın yetersizliği ve malzeme eksikliği, konu hakkında kaynak kitapların yeterli olmaması ile etkinliklerin etüt çalışması olarak görülmesidir.

Denetmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin, ilköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin daha etkili olmasına yönelik görüşleri

İlköğretim birinci basamağında serbest etkinlik dersinin daha etkili yapılmasına yönelik katılımcıların görüşleri katılımcıların gözlemledikleri uygulamalara ait örnekler ve uygulamalara ait öneriler olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmaktadır.

Serbest Etkinlik Dersi Uygulamalarına Ait Örnekler

İlköğretim birinci basamağında serbest etkinlik çalışmalarının daha etkili olması konusuna yönelik denetmenler, yöneticiler ve öğretmenler çeşitli görüşleri dile getirmektedir. Şöyle ki, araştırmaya katılan denetmenlerden 7'si serbest etkinlik çalışması uygulamasına rastlamadığını belirtmekte, sadece üç denetmen bu konuda tanık oldukları örnek uygulamaları açıklamaktadır. Bu uygulamalar aşağıda verilmektedir.

Kendi kızımın de bulunduğu sınıfta öğretmenle birlikte sınıflarında hasta olan bir öğrencinin ziyaretine gidildiğini öğrendim. 3. sınıf öğretmeni de sınıfında bulunan öğrencilerin İngilizce bilen velilerini sınıfa davet ederek, öğrencilerle velilerin arasında basit düzeyde İngilizce pratik çalışmaları yaptırıyor (D-8).

İlimizde ebru sanatı ile ilgili bir kursa katılan öğretmenimiz, okulda aynı çalışmayı serbest etkinlik çalışmaları kapsamında başlatmış ve daha sonra öğrencilerin yaptığı yüzlerce çalışmadan oluşan bir sergi açmıştır (D-4).

Fıkra, Hikâye Anlatma etkinliğinde öğrencilerden, kendilerinin hikâye yazmasını istemiştım. Tamamen kendi hayallerini anlatan bu hikâyede öğrencilerin iç dünyalarını dışa vurduklarına şahit oluyorsunuz. Ya da film izleme etkinliğinde filmi yarıda kesip, geri kalan kısmını tamamlamalarını istediğimde çok farklı senaryoları, yorumları ve sonuçları görebilirsiniz (D-3).

Bir yönetici dışında diğer yöneticilerin hiçbiri okullarında serbest etkinlik çalışmasını görmediklerini belirtmektedir. Bununla birlikte yöneticiler serbest etkinlik çalışması kapsamında neler yapılabileceğine yönelik önerilerde bulunmaktadır. Bu önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Anne ve babalar sınıflara davet edilerek meslekleri ve çalışmaları hakkında bilgi verebilir. Kurum ve kuruluşlara ziyaretler düzenlenebilir. Kitabı sınıfça okuma ve buna yönelik canlandırma, anlatılan olayı resimleme yapılabilir. Yabancı dildeki ses ve kelimelere aşinalığı artırmak amacıyla sınıf seviyesinde şarkı söyleme, oyun oynama, drama, maket yapma, anagram, şiiri öyküye çevirme, öyküden şiir yazma gibi pek çok etkinlik düzenlenebilir (Y-1).

Gezi-gözlem çalışmaları özellikle çevrede bulunan PTT, karakol, hastane vb kuruluşlara yapılacak gezilerle öğrenci sosyalleştirilebilir (Y-5).

Drama etkinliği 1., 2. ve 3. sınıflarda öğrencinin yaparak, yaşayarak ve kendini ifade ederek daha kalıcı ve verimli olabilir (Y-6).

Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece ikisi kendi çalışmasından örnek vermiştir. Bir öğretmen 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ile ilgili yapmış olduğu etkinliği;

29 Ekim ile ilgili öğrencilere film izlettim ve öğrencilerin filmde çok hoşuna giden bir olayı canlandırmalarını istedim. Önce sınıfta olayı canlandırdılar. Daha sonra izledikleri film de geçen kılık ve kıyafetleri temin etmeye çalıştım. Sınıfta canlandırdıkları olayı 29 Ekim kutlama programında sergilediler. Bu yapılan çalışma daha etkileyici daha verimli ve kalıcı öğrenmelerini sağladı (Ö-10) şeklinde açıklamaktadır.

Bir başka öğretmen ise serbest etkinlik dersi kapsamında yaptırmış olduğu oyunu anlatmaktadır. Bu öğretmen oynadığı oyunu;

Yine aynı kazanıma yönelik bir diğer uygulama ise şöyle olabilir. Tahta önüne bir sıra ve oturak konulur. İki öğrenci tahtaya kaldırılır ve o sıraya oturtulur. Yine öğrencilerden birine bir senaryo sunulur. Örneğin, en güzel şekilde arkadaşından nasıl silgi istersin?, sorusu sorularak etkinlik başlatılır. Yine diğer etkinlikte olduğu gibi yapılan yanıtlara anında müdahale edilerek doğrusu söylenmelidir. Ayrıca her seferinde farklı senaryolar oluşturulabilir. (Ö-12)

şeklinde anlatmaktadır.

Genelde öğretmenlerin serbest etkinlik çalışmalarına yönelik öngörülerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu öngörünün bilgiyle desteklenmediği görülmektedir. Öğretmenlerin serbest etkinlik çalışmalarında öğrencilerin dikkatini çekecek çalışmalara yer verdikleri anlaşılmaktadır. Bir öğretmen (Ö-8) “...*Tamamen öğrencilerin aktif olacağı, onların yaratıcılığını geliştireceği etkinliklere yer vermeye çalışıyorum.*” şeklinde düşüncesini belirtmektedir. Başka bir öğretmene göre ise öğrenciler serbest etkinlik çalışmalarını sınıf dışında yapmak istemektedir. Bu öğretmen “...*Gözlemlerimde öğrenciler serbest etkinlik dersini genelde bahçede geçirmek istiyor ya da okuma - yazma gerektirmeyen etkinliklerden hoşlanıyorlar. Bilgisayar ve internet kullanımı öğretilip, araştırma yapmalarını sağlamak verimli oluyor...*(Ö-11)” şeklinde alternatif uygulamalara örnek vermektedir.

Serbest Etkinlik Dersine Yönelik Öneriler

Katılımcılar serbest etkinlik dersinin daha etkili yapılabilmesi için birtakım önerilerde bulunmaktadır. Katılımcıların görüşlerinin özeti tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Serbest etkinlik dersinin etkililiğini artırmaya yönelik katılımcıların görüşlerinin frekans ve % dağılımı

		f (n=33)	%
1	Öğretmenlere akademik ve uygulamaya yönelik hizmet- içi eğitimin verilmesi	12	36
2	Fiziksel çevrenin oluşturulması için malzeme eksikliğinin tamamlanması.	12	36
3	Uygulamaya yönelik kılavuz kitapçığının hazırlanması ve bu kitapta yer alacak uygulamaların öğretmenlerle paylaşılması	6	18
4	Serbest etkinlik dersinin uygulanabilmesi için bürokratik işlemlerin basitleştirilmesi	3	9
5	Yöneticilerin ve velilerin serbest etkinlik dersi hakkında bilgilendirilmesi	2	6
6	Yöneticilerin serbest etkinlik dersinin uygulanabilmesinde daha aktif rol almaları	1	3
7	İl ve ilçe merkezlerinde aynı anda çok sayıda öğrencinin faydalanabileceği bahçelerinin yapılması	1	3

Tablo 2’ye göre serbest etkinlik dersinin daha etkili olmasına yönelik katılımcıların en önemli gördükleri konu öğretmenlerin serbest etkinlik dersi hakkında hizmetiçi eğitim yoluyla bilgilendirilmesi ve fiziksel çevrenin oluşturulması için malzeme eksikliğinin tamamlanması yer almaktadır. Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim yoluyla bilgilendirilmelerine yönelik denetmenlerin görüşleri aşağıdaki biçimdedir;

Serbest etkinlik çalışmalarında görev alacak öğretmenlerin hizmetiçi eğitimden geçirilmesi gerekir; okulun bulunduğu bölgede, yerel ve sivil örgütlerden destek alınarak onların da katılımcı olabilecekleri etkinlikler planlanmalıdır; el sanatları, müzikle ilgili çalgı aleti çalma, ses eğitimi, drama, tiyatro vb gibi eylemlerin yapılabilirlik düzeyinin artırılması sağlanmalıdır. (D-4)

En önemli eksiklik, bu konuda öğretmenlere yol gösterici, ufuklarını açıcı herhangi bir kılavuzun olmayışıdır. Örneğin, konuyla ilgili örnek çalışmaları içeren bir kitap ya da kaynak bulunmuyor. Öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitimin klasik hizmet içi eğitim anlayışı dışında daha farklı ve öğretici bir şekilde uygulamaya yönelik olarak planlanması gerekiyor. (D-7)

Serbest etkinlik dersinin daha etkili yapılmasına yönelik katılımcıların önem verdikleri ikinci konu ise, fiziksel ortamın oluşturularak malzeme eksikliğinin giderilmesidir. Bir katılımcı bu durumu “[...] *Öğrencilerin bu etkinliklerde varlık gösterebilmeleri için gerekli malzeme ve materyal desteği sunulmalıdır* (D-6)” şeklinde belirtmektedir.

Uygulamaya yönelik kılavuz kitapçığının hazırlanması ve bu kitapta yer alacak örnek uygulamaların öğretmenlerle paylaşılması katılımcıların önemle üzerinde durdukları üçüncü konudur. Bir katılımcı buna işaret ederek;

[...] Bu derslere yönelik, bir kitap, kılavuz dağıtılabilir. Öğretmenler en azından olayı tam olarak kavramış olurlar. [...] Bu derse yönelik bol miktarda etkinlik örneklerinin olduğu bir kitap yayınlanıp, dönemin başında öğrencilere dağıtılırsa bu derslerin daha verimli olacağını düşünüyorum (Y- 8).

şeklinde düşüncelerini belirtmektedir. Ayrıca katılımcıların serbest etkinlik derslerinin sadece sınıf ortamında yapılamayacağını, dış ortama çıkılarak müze, tiyatro vb. gidilebilmesi için bürokratik işlemlerin basitleştirilmesi gerektiğini söylemektedir. Buna bağlı olarak katılımcılar, yöneticilerin serbest etkinlik dersinin önemi ve gerekliliği hakkında bilgilendirilmelerini eklemektedirler. Bir katılımcı serbest etkinlik çalışmalarında, okul yöneticilerine büyük iş düştüğünü söyleyerek; “ [....] özellikle okul yöneticileri bu konuda öğretmenlerin çalışmalarını kolaylaştıracak gerekli alt yapıyı oluşturmalıdır. Örneğin öğretmen gezi düzenlemek istiyor ancak müdür izin vermiyor...(D-8)” ifadeleriyle durumu ortaya koymaktadır. Başka bir öğretmen ise bu çalışmalara yönelik herhangi bir ödeneğin olmadığını, velilerin ise bu etkinliklere destek olmada isteksiz davrandıklarını, bu nedenle çeşitli etkinlikleri yapmada sıkıntı yaşadıklarını söylemektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Serbest zaman etkinlikleri araştırmacılar tarafından henüz yeterince keşfedilmemiş bir konudur (Hartel, 2009). Serbest zaman etkinlikleri çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine katkıda bulunmakta, sağlıklı ilişkiler kurmasına ve iyi bir çevre oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Böylece çocuğun yetişkin olduğunda da kazandığı bu beceriler sayesinde kronik hastalıklara yakalanma riskini azaltmakta veya önleme olasılığı artmaktadır (Mota ve Esculcas, 2002). Bu kapsamda bu araştırma 2010- 2011 eğitim - öğretim döneminde, ilköğretim birinci basamağında uygulamaya konan serbest etkinlik dersi kapsamında yer alan çalışmaların etkililiğini incelemektedir.

Çalışmada serbest zaman etkinlikleri dersinin ne kadar etkili yapılabildiği ve daha etkili nasıl olabileceği soruları denetmenlere, yöneticilere ve öğretmenlere yöneltilmiştir. Çalışmada katılımcıların görüşleri, serbest zaman etkinlikleri dersinin etkililiği ve bu dersin nasıl işlenebileceğine yönelik örnekler ve öneriler olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır. Araştırmanın birinci bulgusuna göre katılımcılar serbest zaman etkinlik dersinin yeterince etkili işlenemediğini belirtmektedir. Bjarnadóttir (2004), biri şehirde diğeri kasabada olan iki okulu birer hafta gözlemleyerek, 8. ve 9. sınıflarda eğitim alan öğrencilerle yaptığı araştırmasının bulgularına dayanarak, modern toplumlarda bireylerin yeni sosyal durumlarla bağlantılı olan serbest zaman etkinliklerinin okulun dışındaki informal öğrenmelerin kapsamlarıyla değişime uğramakta olduğunu tespit etmektedir. Bu bulgu yazarı yeni sosyal durumlarla informal öğrenme arasında etkileşim olduğuna götürmektedir. Dahası yazar pratik beceri, kişisel/duygusal beceri, sosyal beceri ve yansıtma becerilerinin sadece informal öğrenme kapsamında değil aynı zamanda okullarda yeni öğrenme amaçları ile de uyumlu olduğunu belirtmektedir. Wilson ve diğerleri'ne (2009) göre, serbest zaman etkinliklerine katılan öğrenciler eğitimsel açıdan istek ve kararlılık göstermekte iken okula devamsızlık, madde kullanımı ve kurallara uymama gibi problemler azalmaktadır. Oysa bu araştırmanın sonuçlarına göre ilköğretim birinci basamağında gerçekleştirilen serbest etkinlik çalışmaları beklentiyi karşılayacak düzeyde yapılamamaktadır. O halde Türk Eğitim Sisteminde düzenlenen serbest etkinlik çalışmalarının öğrencinin beceri kazanımında ve toplumsal gelişimine katkı düzeyinde zayıf kaldığı söylenebilir.

Araştırmanın bir başka bulgusuna göre serbest etkinlik çalışmaları hakkında denetmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin bilgi eksikliği bulunmaktadır. Özellikle bu konuda öğretmenlerin bilgi eksikliğinin fazla olması öğrencileri etkilemesi nedeniyle önem taşımaktadır. İnal (2009), öğretmenlerin bilgi eksikliği nedeniyle serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirememelerinin, öğrencilerin enerjilerini harcayamamalarına yol açtığını ve bunun da istenmeyen davranış sergileme olasılığını arttırdığını belirtmektedir. Garton ve Pratt (1991), 1248 ortaöğretim öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada serbest zaman etkinlik düzeyinin de önemli olduğunu tespit etmektedir. Yazarlara göre etkinliğin düzeyi arttıkça katılım artmakta, etkinliğin düzeyi düştükçe katılım azalmaktadır. Etkinlik düzeyinin belirlenmesinde ise etkinliğe ulaşılabilirlik, maliyetin düşüklüğü ve zamanın uygunluğuna dikkat edilmelidir. Bu araştırmada katılımcıların etkinlikler hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak etkinliklerin yapılması sırasında, öğrencilerin etkinliğe dâhil edilmesi, etkinlik düzeyinin belirlenmesi ve uygulanmasında beklenen başarının elde edilememesi durumunun ortaya çıkacağı yorumu da yapılabilir.

İnal (2009), okullarda belirli gün ve haftalar dışında sosyal etkinliklere çok az yer verildiğini, bu etkinliklerin düzenlenmesinde okulun alt yapı olanaklarının zayıf kalmasından kaynaklı engeller

olduğunu belirtmektedir. Filiz ve Özçalıkusu (2001), yatılı bölge ilköğretim okullarında gerçekleştirdiği araştırmasında öğrencilerin serbest zamanlarında pasif kaldıklarını ve fiziksel ortamın yeterli olmaması nedeniyle sportif etkinlikleri yapamadıklarını tespit etmektedir. Hansen, Larson ve Dworkin (2003), araştırmalarında spor yapma, duygusal ve bedensel becerinin gelişimi ile kendi kendini tanıma arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu elde etmektedir. Kahraman (2009) spor, tiyatro, yarışma, gezi vb. etkinliklerin öğrencilerin vizyonlarını geliştirdiğini belirttikten sonra, bu etkinliklerin öğrencilerin gerçek yaşama dair olumlu yaşantılar kazandırdığını, buna bağlı olarak da ideal benliklerinin oluşmasına yardımcı olduğunu eklemektedir. Bu araştırma İnal (2009) ve Çalıkusu'nun (2010) çalışmalarının bulgularıyla örtüşmektedir. Serbest zaman etkinliklerinin çeşitli araştırmacılar tarafından (Kahraman, 2009; Hansen ve diğerleri, 2003) da dile getirildiği üzere çeşitli yararları bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada serbest etkinlik çalışmalarının bilgi eksikliği, fiziki şartlardaki yetersizlikler ve materyal eksikliği gibi nedenlerle uygulanmadığı tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Bu araştırma bir durum çalışmasıdır. Araştırma katılımcılarının sınırlı sayıda olması nedeniyle bu araştırmanın önerileri Türk Eğitim Sisteminin tamamına genellenemez. Ancak uygulayıcılar, yöneticiler ve öğretmenler için bir fikir verebilir. Araştırmanın sonuçlarına dayalı olan öneriler aşağıda yer almaktadır.

1) Denetmen, okul yöneticisi ve öğretmenin dâhil olduğu bir serbest etkinlik çalışmalarına yönelik hizmet-içi eğitim programı düzenlenmelidir.

2) Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü web sitesi içerisinde uygulama örneklerinin bulunduğu, öğretmenlerin kolayca ulaşabileceği serbest etkinlik uygulamalarına yönelik bölüm veya forum açılmalıdır.

3) Okulların alt yapıları desteklenmeli, okullarda bilim, sanat ve spor faaliyetleri için uygun mekânlar oluşturulmalıdır. Okul bazında bu imkân sağlanamıyorsa, eğitim bölgeleri içerisinde bütün öğrencileri kapsayacak biçimde okulların ortaklaşa kullanabileceği, spor salonu, sanat ve etkinlik merkezleri oluşturulmalıdır.

4) Serbest etkinlik uygulama çalışmalarının neler olabileceğine yönelik bir eğitici kılavuz geliştirilmeli ve bu kitapçık denetmen, yönetici ve öğretmenlere dağıtılmalıdır.

5) Serbest etkinlik çalışmalarının etkili olması için öğretmen, öğrenci ve veliler bilgilendirilmeli, iş birliği yapılmalı ve okullar materyal açısından desteklenerek, fiziksel olanaksızlıklar ve eksiklikler giderilmelidir.

6) Serbest etkinlik çalışmaları; düzenli bir plan ve program dâhilinde, ilgi çekici, etkili ve eğlendirici şekilde uygulanmalıdır. Öğrencilerin aktif rol aldığı drama çalışmaları ve öğrenci merkezli etkinlikler uygulanmalıdır. Bu kapsamda yaratıcı dramadan yararlanılmalıdır.

7) Okullarda öğretmenlerin işbirliği içerisinde olması ve şube-zümre öğretmenlerinin beraber hareket etmesi sağlanmalıdır.

8) Okullarda oluşturulan zümreler kendi arasında Müzik sınıfı, Tiyatro sınıfı, Spor sınıfı, Matematik sınıfı, Türkçe sınıfı, El becerileri sınıfı gibi ilgi sınıfları oluşturmalıdır. Böylece öğrencileri kendi yetenek ve ilgileri doğrultusunda geliştirmek mümkün olabilir. Örneğin duvar tenisi (paintball) oyun alanları, bowling, skuaaj, badminton vb. gibi klasik basketbol, hentbol, voleybol tarzı oyunların yanında öğrencilerin ilgisini daha çok çekebilir. Bu oyunlarda strateji, fiziksel güç, grup bilinci gibi etkenler öğrencilerin ilgisini artırabilir.

9) İl ve ilçe merkezlerinde serbest etkinlik kapsamında okullar arası yarışmalar düzenlenebilir. En iyi etkinliği uygulayan okul, öğretmen ve öğrenciler ödüllendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Bandura, A. (2001). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1–26.
- Bianchi, S.M., & Robinson, J. (1997). What did you do today? Children's use of time, family composition, and the acquisition of social capital. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 332–344.
- Bjarnadóttir, R. (2004). Modern adolescents' leisure activities : A new field for education? *Nordic Journal of Youth Research*, 12(4), 299- 315.
- Carla, W. (2008). *Introducing qualitative research in psychology*. Berkshire: McGraw – Hill Education.

- Duruhan K. & Bedir, G. (2005). Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Kutlanan ve Anılan Belirli Gün ve Haftaların Etkililik Düzeylerinin Kıyası. *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı: 16833
- Eccles, J.S., & Barber, B. (1999). Student council, volunteering, basketball, or marching band: What kind of extracurricular involvement matters? *Journal of Adolescent Research*, 14, 10–34.
- Farr, W. (2008). The effects of video modeling on leisure time activities for learners with severe special needs. Unpublished doctorate dissertation, Arizona State University, USA.
- Fletcher, A., Nickerson, P. & Wright, K. (2003). Structured leisure activities in middle childhood: Links to well-being. *Journal of Community Psychology*, 31(6), 641 – 659.
- Filiz, K. & Özçalıkuşu, O. (2001). Hatay ili yatılı ilköğretim bölge okullarında okuyan öğrencilerin boş zaman alışkanlıkları. *Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), 82–87.
- Fontana, A. & Frey, J. H. (2000). *The interview. From questions to negotiated text. Methods of collecting and analyzing empirical materials.* (Ed. N.K. Denzin ve Y.S. Lincoln). London: Sage Publications.
- Garton, AF. & Pratt, C. (1991). Leisure activities of adolescent school students: Predictors of participation and interest. *Journal of Adolescence*, 14, 305- 321.
- Göçer, A. (2004). Türkçe Öğretimine Bir Uygulama Sahası Olarak Belirli Günler ve Haftaların Kutlama Etkinlikleri. *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı: 162.
- Hartel, J. (2009). Leisure and hobby information and its users. *Encyclopedia of library and information sciences*, Third Edition. 1(1), 3263 – 3274. London: Taylor & Francis Publisher.
- Hansen, D. M., Larson, R. W., & Dworkin, J. B. (2003). What adolescents learn in organized youth activities: A survey of self-reported developmental experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 13, 25-55.
- Huebner, AJ. & Mancini, JA. (2003). Shaping structured out- of- school time use among youth: the effects of self, family, and friend systems. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(6), 453- 463.
- İnal, U. (2009). *Adana il sınırları içerisindeki yatılı ilköğretim bölge okullarında bulunan öğretmen ve öğrencilerin okul yaşam kalitesi algılarının incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahraman, H. (2009). *Yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO) ve normal okullara devam eden ergenlerde mizah duygusu ile benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Kohlbacher, F. (2005). The use of qualitative content analysis in case study research. *Forum: Qualitative Social Research*, 7(1), 21. <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0601211>.
- Larson, R. (1989). Beeping children and adolescents: A method for studying time use and daily experience. *Journal of Youth and Adolescence*, 18, 511–530.
- Mahoney, J.L., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23, 113–127.
- Mahoney, J. L., Larson, R. W., Eccles, J. S., & Lord, H. (2005). Organized activities as developmental contexts for children and adolescents. In J. L. Mahoney, R. W. Larson, & J. S. Eccles (Eds.), *Organized activities as contexts of development; extracurricular activities, after-school and community programs* (pp. 3-22). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Meeks, C.B. & Mauldin, T. (1990). Children's time in structured and unstructured leisure activities. *Lifestyles: Family and Economics Issues*, 11(3), 257–281.
- McHale, S., & Crouter, A.C. (2000). The social contexts of activities in preadolescence: Links with psychosocial adjustment. Paper presented at the Society for Research on Adolescence, March. Chicago, IL.
- Millî Eğitim Bakanlığı, Serbest Etkinlik Uygulamalarına ilişkin 20.07.2010 tarihli Genelgesi
- Mota, J. & Esculcas, C. (2002). Leisure – time physical activity behavior: Structured and unstructured choices according to sex, age, and level of physical activity. *International Journal of Behavioral Medicine*, 9(2), 111- 121.
- Posner, JK. & Vandell, DL. (1997). After- school activities and the development of low- income urban children: a longitudinal study. *Developmental Psychology*, 35(3), 868- 879.
- Snape, D. & Spencer, L. (2003). *The foundation of qualitative research. Qualitative research practice. A guide for social science students and researchers.* (Edit. J. Ritchie ve J. Lewis). London: Sage Publications.
- Tucker, DA. (2001). Workaholism: The antithesis of leisure. Unpublished doctorate dissertation, University of Illinois at Urbana, Michigan- Champaign, USA.
- Variş F. (1997). Eğitimde Program Geliştirme. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (1984). *Case study research: design and methods.* Beverly Hills: Sage Publications.
- Wilson, DM., Gottfredson, DC., Cross, AB., Rorie, M., & Connell, N. (2009). Youth development in after-school leisure activities. *The Journal of Early Adolescence*, 30(5), 668- 690.